

Носа А. М.
студентка

Ужгородського національного університету

Nosa A. M.
Student

Uzhhorod National University

ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІСЦЕ ЄС У СВІТОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ECONOMIC INEQUALITY IN THE EUROPEAN UNION MEMBER STATES AND ITS IMPACT ON THE PLACE OF THE EU IN THE WORLD ECONOMIC ENVIRONMENT

Анотація. У статті досліджено проблему нерівномірності економічного розвитку країн-членів Європейського Союзу. Проаналізовано основні показники економічної нерівності цих країн. Розглянуто основні причини асиметричності соціально-економічного розвитку країн-членів Європейського Союзу. Досліджено можливі наслідки такої асиметрії для країн-членів Європейського Союзу та Європейського Союзу загалом. Проаналізовано місце Європейського Союзу у міжнародних економічних відносинах.

Ключові слова: економічна нерівність, Європейський Союз, асиметричність розвитку, диспропорції, глобальний виклик.

Вступ та постановка проблеми. Світове господарство являє собою складну систему національних економік окремих країн та їхніх угруповань, тісно пов'язаних між собою міжнародними економічними відносинами на основі міжнародного поділу праці, тобто міжнародної спеціалізації та виробничої кооперації. Для світової економічної системи XXI ст. характерним є стрімкий розвиток інтеграційних процесів між країнами, створення нових ринків та уніфікація економічних стандартів країн. Результатом всіх цих процесів стало поглиблення економічної глобалізації, яка є основною рушійною силою зближення національних економік країн світу.

Очевидно, що вплив інтеграційних процесів по-різному впливає на високорозвинені країни, країни, що розвиваються, та слаборозвинуті країни. Саме тому сьогодні надзвичайно гостро постає питання глобальної економічної нерівності країн у світовому господарстві, яке можна охарактеризувати глобальним викликом сьогодення для людства. Варто відзначити, що, хоча міжнародні організації та інтеграційні угруповання відіграють важливу роль у регулюванні міжнародних відносин, навіть всередині цих інтеграційних утворень також існують диспропорції у розвитку країн-членів цих угруповань.

Ця проблема не минула й країни Європейського Союзу як одного з найбільших та найвпливовіших інтеграційних об'єднань сучасності на світовій арені.

Зазначене актуалізує необхідність дослідження та аналізу економічної нерівності всередині Європейського Союзу, а також визначення основних причин такої нерівності як одного з найнебезпечніших викликів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження глобальної економічної нерівності зробили такі науковці, як Л.М. Черненко, Н.В. Безрукова, Е.М. Лібанова, С.О. Радзівська, С.В. Мочерний, Л.А. Кислова, Н.Я. Кравчук, Т.А. Нікітіна, Т.М. Тутунару, С.В. Фомішин. Роль Європейського Союзу у вивченні нерівномірності розвитку країн у світовому господарстві була розглянута у працях Ф. Шнайдера, О.Ф. Самойлова, С.В. Мочерного. Ці науковці вивчали та досліджували

основні причини, фактори та показники глобальної економічної нерівності, а також ролі інтеграційних об'єднань, зокрема ЄС, у процесі пошуку шляхів скорочення нерівності на глобальному рівні.

Метою статті є дослідження нерівномірності економічного розвитку країн-членів Європейського Союзу як глобальної проблеми людства, яка зачіпає всі верстви населення країн ЄС, а також впливає на місце союзу у міжнародних економічних відносинах. Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання, як:

- 1) дослідження основних причин, чинників та показників нерівномірності економічного розвитку країн Європейського Союзу;
- 2) аналіз особливостей та тенденцій розвитку економічної нерівності країн Європейського Союзу як глобальної соціально-економічної проблеми;
- 3) дослідження впливу економічної нерівності всередині ЄС на його місце у міжнародних економічних відносинах.

Результати дослідження. У процесі створення Європейського Союзу, ще від початку його заснування, віділялися 6 країн, які стали ініціаторами формування цього інтеграційного об'єднання. До цих країн належать Бельгія, Нідерланди, Франція, Німеччина, Італія та Люксембург, які разом із Великобританією та Скандинавськими країнами (Данія та Швеція) сформували собою безперечних лідерів з-поміж інших членів союзу.

У контексті дослідження глобальної економічної нерівності всередині ЄС варто зауважити, що важливу роль у зростанні диспропорцій у розвитку країн-членів ЄС відіграє географічний чинник. Зокрема, економісти умовно поділяють країни Європейського Союзу на «західні» і «східні», і такий поділ приводить до зростання протиріч та поширення дезінтеграційних процесів та настроїв.

Протягом усього періоду існування ЄС між західними країнами ЄС і країнами Центрально-Східної Європи сформувалися значні відмінності в економічному розвитку. Такі відмінності знайшли свій прояв навіть у контексті класифікаційних груп країн у світовому господарстві.

Зокрема, країни Західної Європи можна віднести до групи промислово розвинених країн, а країни Центральної та Східної Європи – до країн із перехідною економікою.

Одним із основних завдань функціонування ЄС є подолання спільних глобальних викликів, і, хоча країни Європейського союзу спрямовують максимальні зусилля для подолання бідності як однієї з найбільших глобальних проблем сьогодення, все ж 122 млн. осіб (тобто майже чверть населення ЄС) живуть на порозі бідності. При цьому невідно, що основна частка бідних припадає на країни Центральної та Східної Європи, а також Грецію, Іспанію і Португалію. До прикладу, в Польщі частка бідного населення становить 6,7%, у Греції – 36%, у Португалії – 27%, в Іспанії – 29% [1].

Одним із основних чинників глобальної економічної нерівності є нерівність доходів, тому у процесі аналізу економічної нерівності в ЄС доцільно розглянути і проаналізувати доходи його країн-членів, адже розмір мінімальної оплати праці в країні впливає не лише на добробут населення, але й на продуктивність праці в країні, а також соціально-економічне положення країни у міжнародних відносинах (рис. 1).

З рисунка 1 видно, що з-поміж інших країн-членів ЄС мінімальна заробітна плата є найвищою в Люксембурзі, а найнижчою – в Болгарії (для порівняння: розмір мінімальної заробітної плати в Люксембурзі у 10,5 разів перевищує цей показник у Болгарії, у 4,6 разів – у Польщі, у 2,5 рази – Іспанії та у 4,9 разів – Естонії). Така прірва між рівнем мінімальної заробітної плати країн Європейського Союзу значною мірою впливає на зростання диспропор-

цій всередині угруповання і має свої наслідки (зокрема, посилення міграційних процесів з країн Центрально-Східної Європи до західних країн ЄС).

Важливим показником, на котрий варто звернути увагу в процесі дослідження нерівності економічного розвитку країн-членів ЄС, є рівень безробіття (табл. 1), адже він є одним з основних індикаторів добробуту населення країн.

Як видно з таблиці 1, у 2016 році найвищий рівень безробіття був в Іспанії, Португалії, Кіпрі, Греції та Хорватії, а найнижчий рівень безробіття – в Чехії та Німеччині. Також аналіз даних, наведених у таблиці, показує позитивну тенденцію скорочення рівня безробіття майже в усіх країнах ЄС, крім Австрії, протягом 2011–2016 рр.

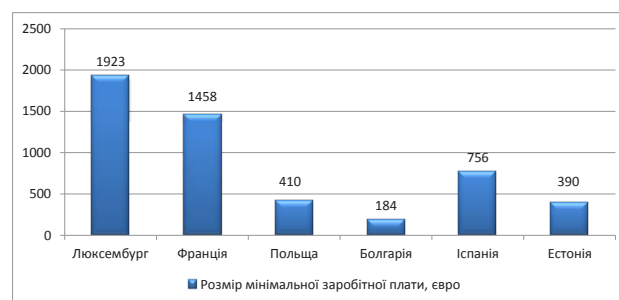

Рис. 1. Розмір мінімальної заробітної плати у країнах-членах ЄС у 2016 році, євро

Джерело: побудовано автором на основі даних джерела [1]

Таблиця 1

Динаміка рівня безробіття у країнах-членах ЄС протягом 2011–2016 рр. у %

Назва країни	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Бельгія	7,2	7,6	8,4	8,5	8,5	8,0
Болгарія	11,3	12,3	13,0	11,4	9,2	7,7
Чехія	6,7	7,0	7,0	6,1	5,1	4,0
Данія	7,6	7,5	7,0	6,6	6,2	6,2
Німеччина	5,8	5,4	5,2	5,0	4,6	4,1
Естонія	12,3	10,0	8,6	7,4	6,2	9,0
Ірландія	14,7	14,7	13,1	11,3	9,4	8,0
Греція	17,9	24,5	27,5	26,5	24,9	12,0
Іспанія	21,4	24,8	26,1	24,5	22,1	19,6
Франція	9,2	9,8	10,3	10,3	10,4	9,9
Хорватія	13,7	16,0	17,3	17,3	16,3	12,8
Італія	8,4	10,7	12,1	12,7	11,9	6,0
Кіпр	7,9	11,9	15,9	16,1	15,0	13,3
Латвія	16,2	15,0	11,9	10,8	9,9	9,7
Литва	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	8,0
Люксембург	4,8	5,1	5,9	6,0	6,5	6,3
Угорщина	11,0	11,0	10,2	7,7	6,8	9,4
Мальта	6,4	6,3	6,4	5,8	5,4	4,8
Нідерланди	5,0	5,8	7,3	7,4	6,9	6,0
Австрія	4,6	4,9	5,4	5,6	5,7	6,0
Польща	9,7	10,1	10,3	9,0	7,5	6,3
Португалія	12,9	15,8	16,4	14,1	12,6	11,2
Румунія	7,2	6,8	7,1	6,8	6,8	6,0
Словенія	8,2	8,9	10,1	9,7	9,0	7,9
Словаччина	13,7	14,0	14,2	13,2	11,5	9,7
Фінляндія	7,8	7,7	8,2	8,7	9,4	8,8
Швеція	7,8	8,0	8,0	7,9	7,4	6,9
Великобританія	8,1	7,9	7,6	6,1	5,3	6,7

Джерело: розроблено автором на основі джерела [1]

Суттєвий вплив на поглиблення процесів глобальної економічної нерівності країн світового господарства, в тому числі країн ЄС, має діяльність транснаціональних корпорацій, адже лише 25% світової економіки функціонує поза ТНК, а сукупні валютні резерви ТНК у 5 разів перевищують резерви центральних банків усіх країн світу [2, с. 21].

Зосередження інвестицій у певних регіонах, переваги яких визначені географічним положенням і запасами ресурсів, потенціалом робочої сили, обсягами капіталу, демографічними тенденціями та іншими факторами, зумовлює посилення нерівномірного розвитку країн світу [3, с. 67].

Зосередженню основної частини капіталу та інвестицій саме у високорозвинених країнах і, відповідно, їхньому подальшому розвитку сприяє той факт, що штаб-квартири більшості ТНК розташовані у високорозвинених промислових країнах світу, що, своєю чергою, дає змогу цим країнам із максимальною ефективністю використовувати потужності та можливості ТНК.

Аналіз статистичних даних щодо розміщення найбільших транснаціональних корпорацій світу та їхньої частки у світовому господарстві (табл. 2) показує, що більша частина ТНК розташована у промислово розвинених країнах світу, у тому числі в таких високорозвинених країнах Західної Європи, як Франція, Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Нідерланди тощо. Як видно з таблиці 2, жодна з країн Центрально-Східної Європи не ввійшла до цього рейтингу.

Таблиця 2

Розташування найбільших транснаціональних корпорацій та їхня частка у світовій економіці у 2015 році

№	Країна походження	Кількість ТНК	Частка, %
1	США	152	30,4
2	Японія	63	12,6
3	Франція	31	6,2
4	Великобританія	30	6,0
5	Китай	29	5,8
6	Німеччина	25	5,0
7	Канада	22	4,4
8	Іспанія	15	3,0
9	Австралія	14	2,8
10	Швейцарія	13	2,6
11	Італія	11	2,2
12	Південна Корея	11	2,2
13	Бразилія	8	1,6
14	Нідерланди	8	1,6
15	Росія	8	1,6

Джерело: розроблено автором на основі джерела [4]

Посилення ролі ТНК у світовій економіці також зумовлює поглиблення процесів зростання нерівності економічного розвитку країн світу. ТНК зосереджують під своїм впливом ресурси, людські здібності, науково-технічні знання та досвід, що дає їм контроль над стратегічно важливими сферами – фінансами, робочою силою, технологією, поставками сировини і компонентів, послугами і збутом [5, с. 125].

У таблиці 3 наведено дані про розташування та обсяги прибутків у 2016 році десяти найбільших ТНК світу.

Як видно з таблиці 3, п'ять із десяти найпотужніших ТНК світового господарства належать таким високорозвиненим країнам ЄС, як Нідерланди, Великобританія

та Німеччина, а країни Центрально-Східної Європи не зайняли жодних позицій у цьому рейтингу. Така тенденція вказує на значний розрив та асиметрію у розвитку країн Західної та Східної Європи.

Таблиця 3

Топ-10 найбільших транснаціональних корпорацій у світі у 2016 році

№	Назва ТНК	Країна розміщення материнської компанії	Прибуток на 2016 рік, млрд. дол.
1	Walmart	США	482
2	State Grid	Китай	330
3	China National Petroleum	Китай	299
4	Sinopec Group	Китай	294
5	Royal Dutch Shell	Нідерланди	272
6	Exxon Mobil	Великобританія	246
7	Volkswagen	Німеччина	237
8	Toyota	Німеччина	237
9	Apple	США	234
10	BP	Великобританія	226

Джерело: [6]

Про велику роль країн Західної Європи у світовому господарстві свідчить і той факт, що за даними ЮНКТАД 2015 року до 10 найпривабливіших країн світу для прямих іноземних інвестицій належать 3 країни Європейського Союзу: Німеччина, Великобританія та Франція [7].

У процесі аналізу економічної нерівності країн-членів ЄС варто акцентувати на увагу на проблемі розвитку тіншового сектору економіки як одного з основних викликів для країн. Зокрема, як видно з рисунку 2, в найбільш розвинених країнах ЄС питома частка тіншового сектору в національній економіці є значно меншою, ніж в інших групах країн. Середній рівень тіншового сектору в економіці країн ЄС становить 18% [1].

Проте аналіз даних, наведених у рисунку 2, показує, що серед розвинених країн також є країни з досить високими показниками тіншової активності. Наприклад, питома частка тіншового сектору Бельгії, Швеції та Франції становить 16,2%, 13,2% і 12,3% відповідно, а рівень тінізації економік Чехії і Словаччини – 15,1% і 14,1% відповідно [8, с. 4]. Така тенденція може бути пояснена різним рівнем податкового навантаження в країнах.

Зокрема, за даними Європейської Комісії (рис. 3) середній показник податку на прибуток по ЄС дорівнює 21,31%, найвищі ставки на прибуток з-поміж країн ЄС мають Мальта, Франція та Бельгія (35%, 33,33% і 33,99% відповідно), а найнижчі ставки – Латвія (15%), Ірландія (12,5%) і Кіпр (12,5%) [1].

Сьогодні у процесі дослідження економічної нерівності країн ЄС варто акцентувати увагу на тому, що одним із найнебезпечніших наслідків асиметричності економічного розвитку країн-членів цього інтеграційного об'єднання є поширення дезінтеграційних процесів всередині союзу. Зокрема, це характерно для високорозвинених країн-членів ЄС, які стикнулися з тим, що різний рівень економічного розвитку країн всередині союзу приводить до додаткового навантаження на їхні економіки.

У цьому контексті варто згадати одну з найбільш обговорюваних подій 2016 року – референдум щодо виходу Великобританії з ЄС (т. зв. «Брексіт», англ. – «Brexit») як один із перших проявів бажання країни вийти з такого потужного інтеграційного угруповання. Результатом

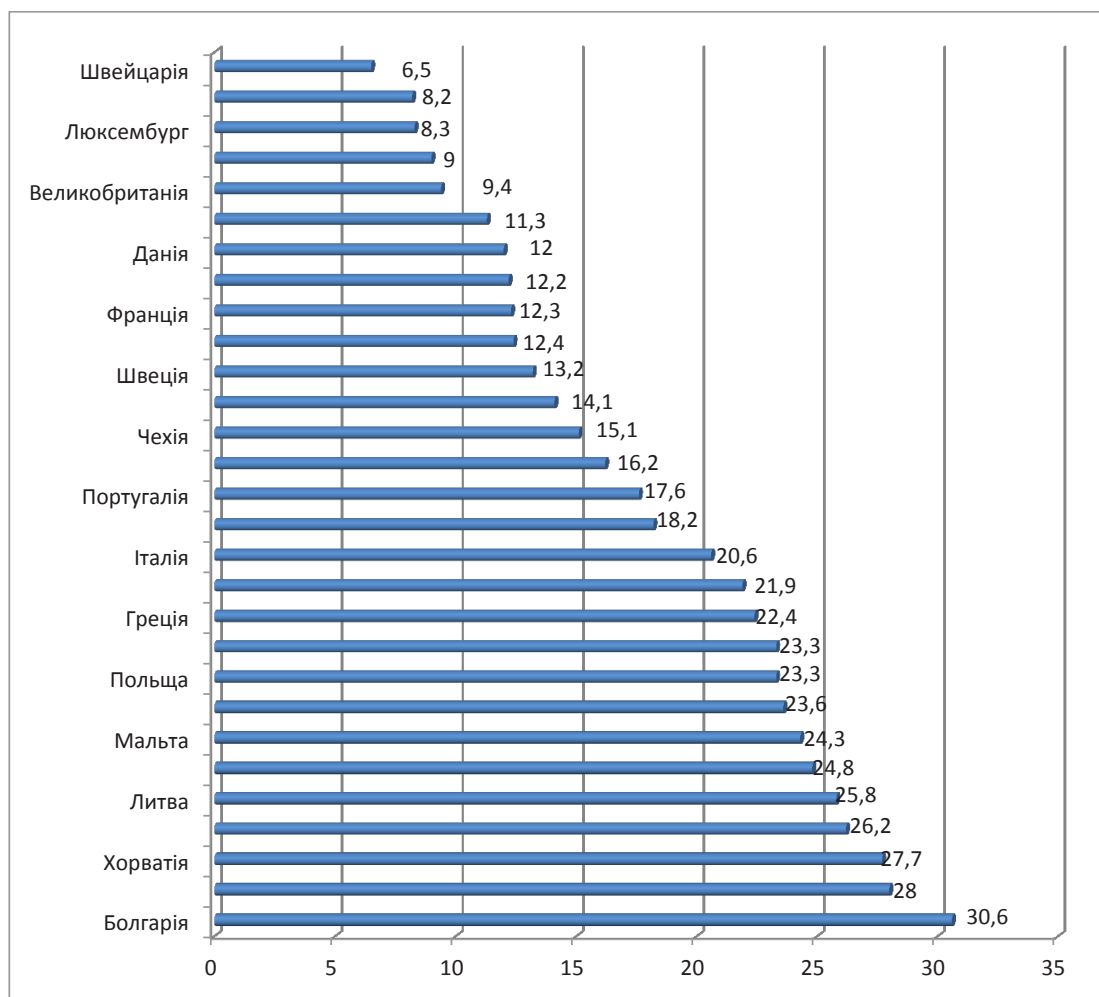

Рис. 2. Рівень розвитку тінювого сектору економіки країн Європейського союзу у 2015 р. у % до офіційного ВВП цих країн

Джерело: [8, с. 4]

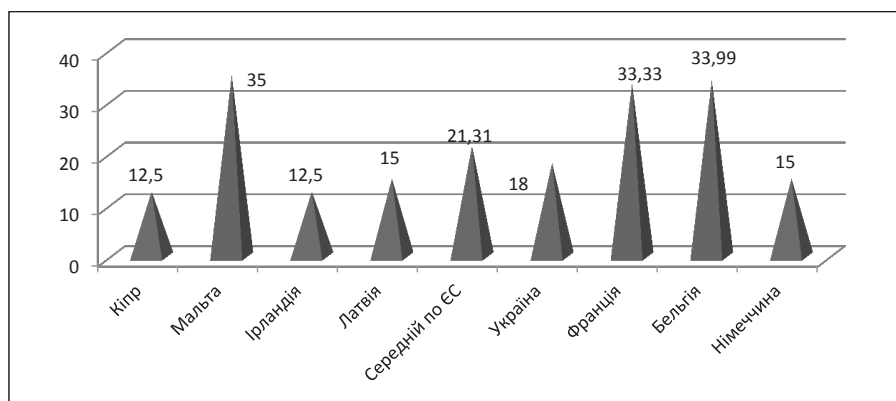

Рис. 3. Ставки податку на прибуток у європейських країнах у 2015 році, %

Джерело: [1]

цього референдуму стало те, що 51,9% британців проголосували за вихід, а 48,9% – проти. Однією з основних причин таких результатів референдуму є те, що велика частка державного бюджету Великобританії йшла на надання кредитів та соціальних допомог, а також утримання тих країн ЄС, економіки яких перебували у стані кризи (наприклад, Греція, Іспанія, Португалія). Як резуль-

тат, Великобританія заявила, що ці країни можуть не розраховувати на матеріальну допомогу від неї.

Думки експертів стосовно того, чи може привести вихід Великобританії з ЄС до розпаду союзу, різняться. Частина експертів впевнені, що вихід Великобританії з ЄС не приведе до розпаду союзу, проте завдасть сильного удару по політичному та соціально-економічному життю у решті країн ЄС, а також може привести до кризи ідентичності всередині ЄС. Інші експерти, навпаки, стверджують, що вихід такої потужної країни,

як Великобританія, з ЄС може створити т. зв. «ефект доміно», тобто бажання інших високорозвинених країн вийти з союзу. За словами колишнього президента Європарламенту Мартіна Шульца «Брексіт» стане катастрофою як для ЄС, так і для Британії, адже як країна Великої сімки, як постійний член Ради безпеки ООН, який також має право вето, Великобританія потрібна ЄС.

Висновки. Підсумовуючи, можна дійти висновку, що проблема нерівномірності економічного розвитку є надзвичайно актуальною для країн-членів Європейського Союзу, адже значний розрив та диспропорції у рівнях соціально-економічного розвитку країн цього інтеграційного угруповання породжує поділ країн ЄС на західні (високорозвинені) та східні (країни, що розвиваються). Така тенденція, своєю чергою, приводить до поширення дезінтеграційних

процесів та настроїв, які негативно впливають на економічний розвиток та місце Європейського Союзу на міжнародній арені. Одним із наслідків економічної нерівності всередині ЄС стало бажання Великобританії вийти з союзу, що може привести до «ефекту доміно», тобто бажання решти високорозвинених країн зняти зі своїх економік додаткове навантаження у вигляді різноманітних допомог менш розвинутих країнам ЄС шляхом виходу з союзу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Європейської Комісії [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
2. Нікітіна Т.А. Транснаціональні корпорації як провідна форма концентрації капіталу в умовах глобалізації. // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми розвитку підприємницької діяльності в Україні», К –КНУ, 2007 рік, випуск 7, 233 с., С. 19–26.
3. Кирилич Х.В. Проблема нерівномірності економічного розвитку світового господарства : дис. канд. ек. наук : 08.00.02 / Кирилич Христина Володимирівна – Львів, 2015. – 188 с.
4. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://un.org/>
5. Сазонець І.Л. Посилення ролі ТНК: позитивні та негативні наслідки [Текст] / І.Л. Сазонець // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Т. 24. – С. 122–127.
6. Статистичний відділ Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://unstats.un.org/>
7. Офіційний сайт ЮНКТАД [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://unctad.org/>
8. Schneider F. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments / Friedrich Schneider. // Munich. – 2015. – P. 8.

Аннотація. В статтю досліджена проблема нерівномірності економічного розвитку країн-членів Європейського Союзу. Проаналізовані основні показники економічного нерівності цих країн. Розглянуті основні причини асиметрії соціально-економічного розвитку країн-членів Європейського Союзу. Досліджені можливі наслідки такої асиметрії для країн-членів Європейського Союзу та Європейського Союзу в цілому. Проаналізовано місце Європейського Союзу в міжнародних економічних відносинах.

Ключеві слова: економічне нерівність, Європейський Союз, асиметричність розвитку, диспропорції, глобальний виклик.

Summary. The paper is dedicated to the study of the problem of unequal economic development of the European Union member states. The main indicators of economic inequality of these countries are analyzed. This article also explores the main reasons for the asymmetry of the socio-economic development of the European Union member states. In this paper the possible consequences of this asymmetry for the European Union member states and the European Union as a whole are explored. The place of the European Union in international economic relations is analyzed.

Key words: economic inequality, the European Union, asymmetry of the development, disparities, global challenge.